

Kern-

cijfers

beroeps-

ziekten

2013

Nederlands Centrum voor Beroepsziekten
Coronel Instituut voor Arbeid en Gezondheid
| AMC | UvA

Kern- cijfers beroeps- ziekten 2013

Nederlands Centrum voor Beroepsziekten

Coronel Instituut voor Arbeid en Gezondheid

| AMC | UvA

www.beroepsziekten.nl

Auteurs

Henk van der Molen
Paul Kuijer
Gerda de Groene
Jan Bakker
Bas Sorgdrager
Annet Lenderink
Harry Stinis
Jaap Maas
Evelien van Valen
Teus Brand

Statistiek

Astrid Schop
Fred Moeijes

Literatuur

Joost Daams

Eindredactie

Henk van der Molen
Paul Kuijer
Annet Lenderink

© 2013, Nederlands Centrum voor Beroepsziekten
Amsterdam, oktober 2013

ISBN 978 94 91043 09 3

Ontwerp

Stroomberg (Philip)

Foto omslag

Delano van Diest

Tekstredactie

Annemarie Geleijnse

Voorwoord

‘Kerncijfers beroepsziekten 2013’ is opgesteld door het Nederlands Centrum voor Beroepsziekten (NCvB) / Coronel Instituut voor Arbeid en Gezondheid, Academisch Medisch Centrum, Universiteit van Amsterdam in opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Het doel hiervan is een overzicht te geven van het vóórkomen van beroepsziekten en de verdeling binnen sectoren en beroepen in Nederland in 2012.

Het overzicht is bedoeld voor organisaties die beleid en preventie op het gebied van beroepsziekten als interessegebied hebben zoals overheid, werkgevers- en werknemersorganisaties en instellingen voor arbodienstverlening en gezondheidszorg. Deze kerncijfers en de tweejaarlijkse uitgave van ‘Beroepsziekten in Cijfers’ zijn bijvoorbeeld bruikbaar bij de risico inventarisatie en evaluatie om te bezien welke nadelige gezondheidseffecten door werk kunnen worden voorkómen.

Naast deze rapportage werkt het NCvB aan het verbeteren van de kwaliteit van preventie, (vroeg) diagnostiek, behandeling en begeleiding van arbeidsgebonden aandoeningen door kennisverspreiding via internet (www.beroepsziekten.nl), publicaties, nieuwsbrieven en lezingen.

4. Huid-aandoeningen

Beroepshuidaandoeningen maken in 2012 met 145 meldingen 2,2 % uit van alle beroepsziektemeldingen. Het absolute aantal meldingen is fors gedaald ten opzichte van vorig jaar (145 versus 188), terwijl het aantal eczemen juist steeg (132 versus 124). Daarmee vormt eczeem nu 91% van alle arbeidsdermatosen. Het merendeel hiervan betreft irritatief contacteczeem (70% van alle meldingen) en allergisch contacteczeem met 21%. Arbeidsdermatosen spelen binnen het Peilstation Intensief Melden (PIM) een bescheiden rol met 2% van de meldingen. Bij het Peilstation ArbeidsDermatosen Surveillance van de medisch specialisten bleef het aantal meldingen nagenoeg gelijk aan voorgaande jaar. Allergenen die de aandacht vragen, vanuit de literatuur maar ook de peilstations en de helpdesk, zijn epoxyverbindingen in harsen, lijmen en coatings, rubberversnellers in handschoenen, isocyanaten in isolatiematerialen en isothiazolinonen, conserveermiddelen in watergedragen verven en stukadoormaterialen. Elektrisch lassen blijkt een aanzienlijke bijdrage te kunnen leveren aan het risico op huidkanker.

Omschrijving en definitie van de aandoeningen

Contacteczeem

Contacteczeem ontstaat als gevolg van huidcontact met een stof. Het kan ontstaan door een allergie voor een bepaalde stof en door langdurige irritatie van de huid door één of meerdere stoffen. De verschijnselen zijn roodheid, jeuk, blaasjes, schilfering en kloven.

Contacturticaria

Contacturticaria zijn jeukbulten (netelroos, galbulten). Zij ontstaan na direct huidcontact met bepaalde stoffen. Soms gebeurt dat op basis van een allergie voor de stof, maar er kan ook een ander mechanisme aan ten grondslag liggen.

Huidgezwollen

Goedaardige huidgezwollen, bijvoorbeeld wratten, kunnen ontstaan door contact met bepaalde virussen. Kwaadaardige huidgezwollen (huidkanker) kunnen het gevolg zijn van langdurige

blootstelling aan ultraviolet licht, bijvoorbeeld bij mensen die veel in de buitenlucht werken.

Omvang van de problematiek

Meldingen door bedrijfsartsen

Beroepshuidaandoeningen maken in 2012 met 145 meldingen 2,2 % uit van alle beroepsziekte-meldingen in de Nationale Registratie, een lichte daling ten opzichte van het gemiddelde van de laatste vijf jaar. Het absolute aantal meldingen is fors gedaald ten opzichte van vorig jaar (145 versus 188), terwijl het aantal eczemen juist steeg (132 versus 124). Daarmee vormt eczeem nu 91% van alle arbeidsdermatosen.

Diagnoses

Het merendeel van de eczemen betreft irritatief contacteczeem (70% van alle meldingen), bijna een verdubbeling ten opzichte van vorig jaar. De oorzaken waren vooral van chemische aard (43% van het totaal aantal meldingen). Een belangrijk deel hiervan betrof een cluster van 16 meldingen van irritatieve huidandoeningen door glaswol bij kantoormedewerkers van één bedrijf. De bedrijfsarts wist de diagnose te stellen, de blootstelling te kwantificeren door metingen en de klachten te laten verdwijnen door adequate interventies. Allergisch contacteczeem bleek veel minder belangrijk qua aantal; het aantal meldingen halveerde bijna. Daar staat tegenover dat de consequenties van een bewezen contactallergie vaak veel ingrijpender zijn. Er waren vijf meldingen van epoxy-allergie, waarvan drie, al dan niet gecombineerd met contactallergie voor polyurethaan, bij vloerenleggers. Ook waren er zeven beroepsziekten door bloemen, waarvan drie door lelies en verder door chrysanten, hortensia, bromelia en stefanotis. Er is één melding van

huidkanker bij een betonvlechter. Via de helpdesk kwamen bovendien nog twee vragen binnen over twee basaalcelcarcinomen bij buitenwerkers in de betonindustrie.

Beroepen en sectoren

De top-3 van de economische sectoren is in 2012 gelijk aan die van de drie voorafgaande jaren met onveranderd de bouwnijverheid bovenaan, twee keer zo veel als de gezondheidszorg op de tweede plaats en bijna viermaal zo veel als de industrie op de derde plaats. De meest gemelde beroepen zijn dan ook bouwvakkers, administratief personeel en medewerkers uit de gezondheidszorg.

Peilstation Intensief Melden

Arbeidsdermatosen spelen binnen het Peilstation Intensief Melden (PIM) een bescheiden rol met 2% van de meldingen, beduidend lager dan het vorig jaar (5%), gemeld door 15 van de 110 PIM artsen. De incidentie daalde van 15 (2011) en 7 (2010) naar 4 per 100.000 werknemersjaren.

Het Peilstation ArbeidsDermatosen Surveillance (ADS)

Diagnoses

Bij het peilstation voor arbeidsgebonden huidandoeningen (ADS) kwamen in 2012 312 meldingen binnen, gelijk aan het aantal in 2011 (312). Het gaat vooral om contacteczeem (298; 96%) huidkanker (4; 1.3%) en contacturticaria (5; 1.6%).

Beroepen

Onderstaande tabel laat de klassieke, uitvoerende beroepen zien waarin de beoefenaren veelal blootgesteld worden aan zowel ortho-ergische als allergene factoren. Bij huidkanker blijkt de

Tabel 4.1

Diagnoses bij de meldingen van bedrijfsartsen over de periode 2009-2012

Diagnose	2009		2010		2011		2012	
	N=193	%	N=165	%	N=188	%	N=145	%
Irritatief contacteczeem	98	51	86	52	68	36	101	70
Allergisch contacteczeem	63	33	45	27	56	30	31	21
Huidkanker	3	2	10	6	5	3	1	1
Urticaria	9	5	2	1	2	1	3	2
Huidinfecties	15	8	12	7	48	26	8	6
Overige aandoeningen	5	3	10	6	9	5	1	1

Tabel 4.2

Top 3 van meldingen van het Peilstation ADS naar beroep in de periode 2009-2012

Beroep	2009		2010		2011		2012	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Totaal	395	100	326	100	312	100	312	100
Kapper	38	10	28	9	24	8	23	7,4
Verpleegkundige	22	6	17	5	21	7	22	7,0
Administratief personeel	2	0,6	6	2	1	0,4	16	5,1

belangrijke rol van ‘buitenwerk’ (alle vier meldingen).

Kappers zijn en blijven het belangrijkste risicoberoep. Ondanks de betrekkelijk geringe omvang van de sector met 43.000 beroepsbeoefenaren in 17.000 bedrijven (bron: Branchestructuuronderzoek 2009) worden hier onverminderd de meeste arbeidsdermatosen gesignaleerd. De stijging bij administratief personeel wordt veroorzaakt door een sterke stijging van onderzoek naar ‘sick building’ problematiek. Bijna altijd klaagt personeel terecht, maar de oorzaken zijn meestal anders dan werd verondersteld. Zelden bestaat er een causale relatie, maar vooral bij ‘gevoelige werknemers’, en met name atopici, provoceren suboptimale arbeidsomstandigheden klachten van huid en slijmvliezen.

Oorzaken

De top 3 bestaat uit nat werk dat aanleiding geeft tot irritatief contacteczeem, rubberchemicaliën en conserveermiddelen die beide allergisch contactezemen veroorzaken. Handschoenen van non-latex vormen de belangrijkste bron van rubberallergie. Gelukkig veroorzaken deze alleen lokale effecten en niet de klachten van shock en astma zoals bij latex. Bovendien zijn meestal alternatieven voorhanden. Belangrijk zijn ook de meldingen bij vier medewerkers uit één bedrijf over type I allergie voor platina (3), paladium (1), nikkel (3) en cobalt (2), wijzend op onvoldoende beheersing van de blootstelling bij de verwerking van (edel)metalen. Deze bleken niet gemeld door de bedrijfsarts. Watergedragen verven zorgen voor nieuwe problematiek. Omdat de vervangingsplicht voor oplosmiddelen ook gaat gelden voor buitenverven dient nieuwe receptuur ontwikkeld te worden om watergedragen verf te laten hechten op bijvoorbeeld vliegtuig- en scheepsrompen. Isocyanaten en epoxyverbindingen moeten aan deze verven de juiste hechtende

eigenschappen verschaffen. Dit vergroot het risico op contactallergieën in de verfindustrie.

Helpdesk vragen

In 2012 hadden 29 vragen aan de NCvB-helpdesk betrekking op arbeidsdermatologie, nagenoeg gelijk aan 2011 (30). Relevant zijn en blijven ook de vragen van ouders, scholen en UWV over de combinatie van risicoleerlingen en risicoberoepen. Constitutioneel eczeem en allergisch contacteczeem bleken onverenigbaar met opleidingen en stages voor kok, bakker, autoschadehersteller, verpleegkunde neonatologie, maag/darmchirurgie, tandarts en uiteraard kapper.

Multiple basaalcelcarcinomen en actinische keratosen door elektrisch lassen

Onbeschermd blootstelling aan UV-straling bij lassen kan bepaalde vormen van huidkanker veroorzaken. Dickel e. a. beschrijven de recente erkenning als beroepsziekte in Duitsland van huidkanker door lassen aan de hand van de casus van een lasser die na 45 jaar onbeschermd blootstelling multiple basaalcelcarcinomen en actinische keratosen, vaak voorstadia van plaveiselcelcarcinoom, in het gelaat ontwikkelde. Geconcludeerd werd dat blootstelling aan UV tijdens elektrisch lassen gedurende slechts enkele seconden per dienst dezelfde huidbeschadiging veroorzaakt als een dag onbeschermd zonnebaden in de tropische zon. Onbeschermd lassen gedurende meer dan 1 minuut per dag gedurende decennia resulteert in een UV dosis van meer dan 50% van de leeftijdsdosis.¹⁵

Epoxyhars en andere allergenen

Epoxyhars monomeren zijn veel gebruikte, sterke allergenen voor contacteczeem. Volgens de Deense wet dienen werknemers voor aanvang van de werkzaamheden geschoold te zijn in het werken hiermee. Bangsgaard e.a. onderzochten de prevalentie van contactallergie voor epoxyhar-

sen bij 20.808 patiënten die plakproefonderzoek ondergingen in de periode 2005-2009. Gebruikt werd een uitgebreide versie van de Europese standaardreeks. Alle patiënten met een positieve testuitslag ontvingen hiervoor een vragenlijst. De prevalentie bleek 1,9% te zijn bij mannen en 1,0% bij vrouwen, gemiddeld 1,3%.¹⁶

Geier e.a. beschrijven in een retrospectieve studie de data van het Information Network of Departments of Dermatology (IVDK) in Duitsland in de periode 1994-2008. In die periode werden bij 1153 metselaars, bouwvakkers, tegelzetter en aanverwante beroepen met beroepsdermatosen plakproeven uitgevoerd. Kaliumdichromaat (cement, geloid leer) bleek het meest voorkomende allergeen gevolgd door epoxyhars met de rubberversneller thiuram. De prevalentie van chromateczeem daalde van 43% in 1994 naar 15% in 2008 door het gebruik van chromaatarm cement, die van epoxyhars steeg in dezelfde periode van 8% naar 12%.¹⁷

Methylisothiazolinone – directe en airborne blootstelling uit verf

Watergedragen verven vervangen oplosmiddelrijke verven. De wetgever stelt dat sedert 2000 verplicht voor binnenshuis gebruikte verven. Binnen afzienbare tijd zal dit gelden voor alle verfsoorten. Omdat alle waterige oplossingen kunnen bederven, worden conserveermiddelen toegepast. Voor verven worden meestal isothiazolinonen toegepast die in zeer lage concentraties naast een effectieve biocide werking ook een allergene werking blijken te hebben. Lundov e. a. schrijven de stijging van de prevalentie van contactallergie voor methylisothiazolinonen (MI) van 1.9% in 2010 naar 3.1% in 2011 toe aan verdamping van deze stoffen uit verf, ook bij kamertemperatuur. Dit geldt met name voor medewerkers in de verfproductie en schilders. Alle 17 onderzochte verven bleken MI te bevatten, de helft met concentraties boven de 100 ppm. De auteurs bepleiten regulering van het gebruik van MI.¹⁸